Reetu ja Kaisaliisa

Oli muinoin Reetu niminen mies ja Kaisaliisa niminen vaimo; he naimisissa olivat, elellen keskinäisessä sovussa, kuten vasta-nainehet ainakin. Eräänä päivänä Reetu sanoi: "minä nyt pellolle lähden, Kaisaliisaseni; soisimpa halusta, että, kun työstäni palaan, pöydällä olisi jotakin paistettua syötäväkseni sekä kaljaa raikasta janohoni." - "Mene sinä vain, Reetu kulta," vastasi Kaisaliisa, "mene vain, kyllä minä sinulle mieliksi tuon toimitan." Kun sitten ruo'an aika lähestyi, otti hän savu-torvesta makkaran, pisti sen paistin-pannuhun, pani tuohon voita vähäsen sekä nosti tulelle pannun. Pihisten makkara rupesi paistumaan, ja Kaisaliisa siinä vieressä seisoi, pitäen pannun-varresta kiinni sekä ollen omissa ajatuksissansa; ja nyt hänen mieleensä juolahti: "sillä välin, kuin makkara paistumassa on, sopii minun käydä kellarissa kaljaa laskemassa." Hän sentähden pannun asetti tasaisesti seisomaan, otti kannun, meni kellariin ja rupesi kaljaa laskemaan. Siinä nyt kalja kannuhun juoksi ja Kaisaliisa vieressä töllötteli, tuota tuijotellen, mutta silloin hänen päähänsä pöllähti: "noh oi riivattua! koira tuonne tupahan jäi irroilleen, se piankin saattaa makkaran kaapata pannusta; tuo vasta olisi harmi!" ja hui hai! tuokiossa hän kellarin portahia kippasi tupahan, mutta olipa jo rakki makkaran siepannut suuhunsa ja laahasi sitä laattialla muassansa. Eipä Kaisaliisaa kuitenkaan liika laiskuus vaivannut, hän koiraa hätyyttämään, tuo pihalle pujahtamaan, hän perästä pötkimään, ja nyt maar kelpo kilpa-juoksu alkoi; pian oli piha jäänyt, peltoa siis tallattihin eikä ojat estehenä, mutta koira oli Kaisaliisaa vilppahampi eikä hellittänyt makkaraa hampaistansa. Jopa kuitenkin Kaisaliisa väsymään rupesi, heitti koko koiran-ajon, mutisten itseksensä: "mikä mennyttä on, se poissa pysyköön," sekä kiersi kotia-päin, siivosti tallustellen hiljalleen, palavoistaan päästäksensä. Tällä välin kalja juoksemistansa juoksi tynnyristä, sillä eipä Kaisaliisa ollut tappia pistänyt hanaan, ja kun kannu oli täytehen tullut eikä sinne enempää mahtunut, kalja kellarin laattialle meni eikä ennen lakannut juoksemasta, kuin oli koko tynnyri tyhjänä. Jo portahilta Kaisaliisa tämän kovan kohdan äkkäsi. "Noh kiusallista," hän huudahti, "mikä nyt neuvoksi, ett'ei Reetu mitään huomaisi." Hetken hän siinä ajatteli, mutta muistuipa viimein hänen mieleensä, että viimeisestä kirkonvihkiäis-juhlasta vielä oli aitan-parvella säästössä säkillinen mitä parahimpia nisu-jauhoja; net hän päätti sieltä noutaa sekä kellarin laattialle ripottaa, maahan juossutta kaljaa peittääksensä. "Niimpä niinkin," hän höpisi, "joka säästää saatuansa, sillä on tarpeessa tavara," kömpi aitan ylisille, toi sieltä säkin sekä viskasi sen suoraa päätä kalja-kannun päälle, joten tuo kumohon kolahti, ja Reetu paran kalja nyt laattialle lorisi. "Oikein osattu! missä enin osa on, sinne loppukin joutukoon," jupisi Kaisaliisa, piroitti sitten jauhot kaikki pitkin koko kellarin laattiaa sekä sanoi, työnsä tehtyään, aivan ihastuksissansa: "nythän täällä vasta siistiltä ja somalta näyttää!"

Puoli-päivän aikoihin tuli Reetu kotia. "Noh, vaimoseni, mitähän lienet minulle valmistanut?" - "Voi. Reetu kulta," tämä vastasi, "ai'oimpa sinulle makkaraa paistaa, mutta sillä välin, jolloin olin kellarissa kaljaa laskemassa, koira makkaran kaappasi pannasta, ja sillä aikaa, kuin minä koiraa ajoin takaa, kalja tynnyristä juoksi laattialle, ja kun minä nisu-jauhoilla koetin laattiaa kuivaksi, kaasimpa vielä kalja-kannunkin kumohon, mutta ole huoleti, jo on kellari taas oikein siivossa." Sanoipa tuohon Reetu: "Kaisaliisaseni, Kaisaliisaseni! tuo sinun olisi pitänyt jättää tekemätä! kukapa käski koiran vietäväksi heittää makkaran sekä antaa kaljan juosta tynnyristä, ja siinähän vasta hullu olit, kun hukkahan kaasit meidän kelpo jauhomme!" - "Noh niin, Reetuseni, enhän minä tuota tietänyt, olisihan sinun sitä sopinut ennen sanoa." Ajattelipa silloin mies: "koska näin on vaimos laita, täytyyhän sinun olla paremmin varuillas." Hänellä nyt oli takanansa joltinenkin summa markkoja, net hän kullaksi vaihetti ja sanoi sitten Kaisaliisalle: "katsoppas näitä kelta-kolikoita! nämät minä pataan panen ja sen ma kätken navettahan hinkalon partten alle, mutta älä sinä sitä käy koskemassa, muutoin paha sinun perii." - "Empä suinkaan, Reetu kulta," vakuutti vaimo. Kun sitten Reetu oli kotoa lähtenyt, tuli talohon kaupustelioita, joilla oli myytäväksi maljoja sekä muita savi-astioita, ja nuot nuorelta emännältä kysyivät, haluttaisiko häntä mitään ostaa heiltä. "Voi ystävä kullat," vastasi Kaisaliisa, "eipä minulla rahaa ole penniäkään enkä siis kykene mitään ostamaan, mutta jos teille kelpaisi kelta-kolikot, minä halustakin ostaisin." - "Vai kelta-kolikoita! miks'ei maar, tuokaa

niitä tänne näytteeksi." - "Menkää navettaan ja hakekaa hinkalon partten alta, sieltä te noita löydätte; itse en minä sinne uskalla lähteä." Nämät veijarit menivätkin hakemaan sekä löysivät pelkkää kultaa. Sen he sieltä omaksensa korjasivat ja juoksivat sitten tiehensä, jättäen huonehesen maljansa ja muut astiansa. Kaisaliisa mielestänsä arveli, että hänen myöskin tulisi joksikin käyttää näitä uusia astioitaan, ja koska kyökissä tuollaisia ennaltaan oli kylliksi, hän sentähden jokaisesta särki pohjan sekä pisti net kaikki koristeeksi talon ympärillä olevan aidan seipäihin. Illalla kotia tullessaan nämät koristeet nähtyänsä Reetu Kaisaliisalta kysyi: "mitähän nyt olet tehnyt?" - "Olen ostanut, Reetuseni, noilla kelta-kolikoilla, jotka hinkalon partten alla kätkössä olivat; itse en suinkaan tuolla käynyt, vaan kaupustelivat mitä kävivät sieltä hakemassa." - "Voi sinua, vaimo parka," valitti Reetu, "olethan nyt hyvänkin työn tehnyt! nuot kelta-kolikot pelkkää kultaa olivat ja siinä koko omaisuutemme; soisin maar hartahimmasti, että työ tuommoinen olisi sinulta tekemätä jäänyt."

Kaisaliisa hetkisen seisoi miettien ja sanoi sitten: "kuuleppas Reetu armahani! kullat kyllä saamme vielä kynsihimme, jos vain lähdemme noita varkaita takaa ajamaan." - "Noh, mennään kuin mennäänkin," vastasi Reetu, "sopiihan meidän koettaa; mutta ota voita ja juustoa mukahas, että meillä on matkalla syötävää tarpeeksi." - "Otan kyllä, Reetuseni." He sitten liikkeelle läksivät, ja koska Reetun oli koivet notkeammat, hän edeltä tallustamaan. "Tämä minulle eduksi," ajatteli Kaisaliisa, "jos kotia palaisimme, olisinhan minä hiukan voitolla." Nyt he ahteelle tulivat, jossa oli tiessä molemmin puolin syvät pyörän-jäljet. "No voi sentään, miten ovat tuota maa parkaa repineet, rutistaneet ja nylkeneet! eipä tuommoiset vammat iki päivinä parane." Ja sääli hänen sydämmensä valloitti, hän voinsa otti ja voiteli sillä, varhoja, sekä oikealla että vasemmalla puolella olevaa, ett'eivät pyörät niitä noin pahasti pääsisi lyöttämään; ja kun hän tätä armeliaisuuttaan osoittaessansa kumarruksissaan kykytti, putosi juusto hänen taskustansa ja kieri mäestä alas. Sanoi silloin Kaisaliisa: "jo olen kerran tämän ahteen astunut, eikä minua haluta sitä toistamiseen kiivetä, menköhön joku muu juustoani tuolta noutamaan." Hän sentähden otti toisen juuston ja laski sen kierimään alas. Mutta eipä kumpaakaan kuulunut, ja vaimo vielä kolmannenkin pani menemään samaa tietä, sillä arvelipa hän: "ehkä siinä odottavat kumppania eivätkä halusta kahden kulje." Kun nyt juustot kaikin kolmen sinne jäivät, hän ajatteli: "aivanhan ihmeellistä mitä tämä tämmöinen tietää! ehkä lienee niin pahasti käynyt, ett'ei tuo kolmas ole tietä oikein osannut, vaan mennyt eksyksiin, lähetämpä vielä neljännenkin, toisia tänne huutamaan." Mutta eihän neljäskään asiaansa ajanut sen paremmin, kuin kolmas. Silloin suuttui Kaisaliisa sekä viskasi tuonne vielä viidennen ja kuudennenkin, ja nytpä juustot kaikki olivat menojansa menneet. Kappaleen aikaa hän siinä vielä seisoskeli kurkistellen, näkyisi niitä palaavan, mutta koska ei mitään näkynyt eikä kuulunut, hän harmissansa huusi: "noh tepä kuolemaa kutsumaan olisitte kelpo sanan-saattajia, jotka tuskin milloinkaan palaamista teette; luuletteko minua haluttavan istua täällä kaiken päivää teitä odottamassa? minä matkoihini menen ja teidän sopii nuoremmaksenne juosta perästäni." Kaisaliisa nyt liikkeelle läksi ja saavutti piankin Reetun, joka oli pysännyt vaimoansa odottamaan, sillä hänen jo rupesi ruokaa tekemään mieli. "Annappas nyt tänne, mitäs olet evääksi ottanut mukahas." Vaimo hänelle kuivaa leipää kurotti. "Missä voi ja juusto?" kysyi mies. "Eipähän sitä olekkaan, Reetu kulta," vastasi Kaisaliisa, "voilla olen maantien varhoja voidellut, ja juustot kyllä kohta tänne tulevat; yksi minulta ensin karkasi, ja minä sitten muut lähetin tuota käskemään takaisin." Virkkoipa Reetu: "tyhmän työnhän sinä siinä teit; kuka tietä voilla voitelee ja juustojansa viskelee ahtehista alas!" - "Noh olkoon niinkin, Reetuseni, mutta olisipa sinun kuitenkin sitä sopinut ennenkin sanoa minulle."

Siinä sitten yhdessä söivät kuivaa leipäänsä ja Reetu lausui: "lukitsitko, Kaisaliisaseni, kotoa lähteissäs huoneemme oven?" - "En suinkaan, Reetu kulta, miksi et sitä minulle sanonut ennakolta!" - "Noh palaa sinä tästä kotiin ja pane huone lukkuun, ennen-kuin edemmäksi astumme; tuo myöskin muassas jotakin muuta syötävää, minä tänne jään sinua odottamaan." Kaisaliisa nyt kotia-päin luntustelemaan ajatellen: "Reetu jotakin muuta tahtoo syötäväksensä, häntä ehk'ei maittane voi eikä juusto, minä siis hänelle tuon kuivatuita omenia pussillisen sekä juotavaksi potillisen etikkaa." Kotoa lähteissään hän sitten yli-oven lukitsi, mutta ali-oven hän saranoilta nosti ja otti hartioillensa, arvellen että, koska ovi oli turvissa, myöskin huone olisi suojassa. Paluu-matkallansa ei Kaisaliisa kiirutta pitänyt, vaan ajatteli: "saahan Reetu levätä enemmän aikaa." Sitten miehensä viimeinkin saavutettuaan sanoi hän: "tästä saat tuvan oven, sopiihan sinun nyt itse

panna huone lukkuun." - "Kas jopa nyt jotakin, minulla vasta viisas vaimo on! ottaa ali-oven pois sijaltansa, joten kuka hyvänsä huonehesen pääsee, ja salpaa yli-oven. Nyt jo kuitenkin on liian myöhäistä enään palata toistamiseen kotia, mutta koska olet oven tänne tuonut, täytyy sinun myöskin kantaa se edemmäksi." - "Tuon minä kylläkin kannan, Reetu kulta, mutta omenat ja etikka-potti minua liiaksi rasittaisivat; minä net oven niskaan ripustan, sekin kantakoon puolestansa."

Nyt he metsään menivät ja hakivat noita veijareita, mutta eivätpä heitä löytäneet. Kun viimein pimeä ennätti, kiipesivät puuhun, yötä pitääksensä. Mutta tuskin olivat istahtamaan ehtineet, jopa tuli tassutellen väkeä sellaista, joka kompeihinsa korjaa, mitä ei korjattavaa olisikkaan, sekä löytää kaluja kalliitakin, ennen-kuin nuot vielä ovat kadonneetkaan. He ihan sen puun juurelle pysähtivät, jonka oksilla istui Reetu ja Kaisaliisa, tekivät nuotion ja oikoilivat sen äärehen, saalistaan jakamahan. Reetu toiselta puolelta hiipi maahan, kokosi kiviä taskuihinsa ja kapusi taas puuhun, aikoen kivittää varkaat kuoliaksi. Mutta kivet eivät heihin osuneetkaan ja veijarit virkkoivat: "jo pian koittanee aamu, koska tuuli käpyjä kuusista varistelee." Kaisaliisalla yhä vain vielä oli ovi selässä, ja koska tämmöinen taakka raskaaksi rupesi käymään, arveli hän omenien painavan liiaksi sekä kuiskasi Reetulle: "minä omenat maahan viskaan." - "Älä nyt suinkaan, Kaisaliisaseni!" vastasi mies, "tuo meidät ehkä saattaisi ilmi." - "Voi Reetu kulta, minun täytyy, net minua julmasti rasittavat." - "Noh heitä sitten hiitehen!" Omenat nyt oksien välistä maahan karisemaan, ja miehet tuolla alhaalla sanoivat: "kah linnut sokasevat." Hetkisen kuluttua, koska ovi yhtä raskahana pysyi, Kaisaliisa virkkoi: "oi Reetuseni! täytyneehän minun kaataa pois potissa meidän etikkamme." - "Äläppäs kuitenkaan! jätä tuo teko tekemätä, sillä siitä saattaisivat huomata meidät." - "Voi, voi Reetu kulta, minun toki täytyy, se liian pahasti painaa." - "Noh kaada vaikka kissan konttiin!" Vaimo sitten etikan laski potista pulppuamaan, että sitä miestenkin päälle pärskyi, ja nämät nyt keskenänsä arvelivat: "johan kastetta rupee tihmuamaan." Viimein Kaisaliisan juolahti mielehen: "entä jos ovi tuo olisi, joka noin raskaalta tuntuu!" ja sanoipa hän sentähden: "Reetu omaiseni! minä oven pudotan tuonne alas." - "Älä Kaisaliisaseni, älä nyt millään muotoa, tuosta miehet varmaankin meidät äkkäisivät." - "Voi Reetuseni, minun täytyy, se aivan ankarasti niska-luitani kosee!" - "Älä Kaisaliisa kultaseni! pidä vain lujasti kiinni." - "Empä mitenkään tuota enään jaksa, Reetu armahimpani, ovi jo kynsistäni kirpoaa." - "Voi riivattua!" Reetu ärjäsi vihoissansa, "noh menköhön sitten vaikka Tuonelan tuville!" Silloin ovi kovasti kolahtaen lotkahti maahan ja miehet pelästyksissänsä kirkasivat: "itse paha-henkikö nyt puusta kopsahti," sekä pötkivät pakohon, jättäen jälkeensä kaikki tavaransa. Seuraavana aamuna, puusta alas kiivettyänsä, Reetu ja Kaisaliisa tuolta löysivät kaiken kultansa ja kantoivat sitten rahat kotia.

Kun taas olivat tuvassaan, Reetu Kaisaliisalle sanoi: "mutta nyt sinun myös tulee olla uskollisesti työssä." - "Tahdon niinkin Reetuseni, rupeenhan vaikka kohta, lähden pellolle eloa leikkaamaan." Sitten sinne tultuansa Kaisaliisa itsekseen mutisi: "ennen-kuin tästä työhön ryhdyn, kumpi nyt ensin paremmin sopinee, syöminen vai nukkuminenko? Noh niin, olkoon syöminen ensimmäinen." Nytpä Kaisaliisa syödä hotkimaan, ja kun hän syömästä oli päässyt, unesta silmät umpehen pakkasivat, mutta hän kuitenkin rupesi leikkaamahan, vaan leikkeli unen-horroksissa vaatteitaan, pannen vyö-liinansa, hameensa ja jopa paitansakkin aivan rääpäleiksi. Viimein uni hänen peräti valtasi, ja kun Kaisaliisa kau'an nukuttuansa vihdoinkin heräsi, hän siinä puoli-alastonna seisoi ja rupesipa hämmästyksissänsä höpisemään: "minäkö minä olen, vai enkö olekkaan minä? Voi, voi, minussa ei enään minua ole!" Sillä välin oli yö jo tullut, ja Kaisaliisa nyt kylähän juoksi, koputti miehensä tuvan akkunaa sekä huusi: "hoi Reetu!" - "Kuka siellä?" - "Soisimpa halusta tietäväni, onko Kaisaliisa tuolla tuvassa." - "On kuin onkin," vastasi Reetu, "hän vuoteella kai makaa nukkumassa." Tähän vaimo vastasi: "hyvä se! minä siis jo olen kotona," sekä juoksi tiehensä. Ulkona Kaisaliisa tapasi rosvoja, jotka varastamisen toimissa liikkuivat. Silloin hän noitten luoksi meni ja sanoi: "minä halusta tahtoisin varkaihin teidän avuksenne." Luullen hänen tarkoin tuntevan näitä seutuja rosvot oikein ihastuivat. Kaisaliisa sitten huonehien edustalle juoksi huutaen: "kuulkaa ihmis-kullat! onko teillä tavaraa mitään? me varastaa tahtoisimme." Nytpä rosvot hämmästyen ajattelivat: "hiitehen tuommoinen auttaja," sekä rupesivat tuumimaan, mitenkä Kaisaliisasta taas pääsisivät. He sentähden hänelle sanoivat: "kylän edustalla on pastorilla nauris-maa, mene sieltä meille nauriita noutamaan." Kaisaliisa kohta tuonne läksikin ja ryhtyi hakemisen toimeen, mutta laiskuus häntä niin

pahanpäiväisesti riivasi, ett'ei hän tällä välin kertaakaan viitsinyt kyykysiltänsä pystyyn nousta. Silloimpa sattui eräs mies sieltä ohitse astumaan, huomasi tuon kummituksen ja pelästyi pahasti, arvellen pahan-hengen siinä olevan nauris-maata myljäämässä. Hän nyt kiiruusti juoksi kylän pastorin luoksi ja sanoi hänelle: "teidän nauris-maassanne paha-henki köntii." - "Voi senkin harmia," vastasi pastori, "minun on toinen jalkani halvauksen viassa, enkä siis pääse tuota pahaa-polvea sieltä manaamaan." Tähän mies vastasi: "kyllä minä teidät selässäni kannan," sekä raahasi hänet muassaan. Ja kun sitten pellon veräjälle saapuivat, Kaisaliisa kaskotellen nousi pystyhyn ja rupesi lähtöä tekemään. "Kas! kas! tuossa itse paha-henki!" kirkasi pastori, miehen selästä maahan hypähtäen, ja molemmat nyt kiiruimman kautta koipensa sieltä korjasivat, ja hengen-hädissänsä pastori, vaikka hänen toinen jalkansa halvattuna oli, pääsi ketterämmin kippaamaan, kuin terveillä jaloillaan tuo mies, joka hänen oli kantanut selässänsä.

* * *